

5. Hernández T. Re-examining the role of explicit instruction and input flood on the acquisition of Spanish discourse markers. *Language Teaching Research*. 2011. № 15(2). P. 159–182. DOI: 10.1177/1362168810388694.
6. Knowledge and acquisition of formulaic sequences: a longitudinal study / N. Schmitt, Z. Dörnyei, S. Adolphs, V. Durow. *Formulaic Sequences: Acquisition, Processing and Use* / N. Schmitt (ed.). Amsterdam : John Benjamins, 2004. P. 55–86.
7. Wood D. Effects of focused instruction of formulaic sequences on fluent expression in second language narratives: a case study. *Canadian Journal of Applied Linguistics*. 2009. № 12(1). P. 39–57. URL: <http://journals.hil.unb.ca/index.php/CJAL/article/view/19898>.
8. Wray A., Fitzpatrick T. Pushing learners to the extreme: the artificial use of prefabricated material in conversation. *Innovation in Language Learning and Teaching*. 2010. № 4(1). P. 37–51. DOI: 10.1080/17501220802596413.
9. Liu D. Going beyond patterns: involving cognitive analysis in the learning of collocations. *Teachers of English to Speakers of Other Languages*. 2010. № 44(1). P. 4–30.
10. Nesselhauf N. The use of collocations by advanced learners of English and some implications for teaching. *Applied Linguistics*. 2003. № 24(2). P. 223–242. DOI: 10.1093/applin/24.2.223.
11. Perspectives on formulaic language: acquisition and communication / ed. by D. Wood. London : Continuum, 2010. 297 p.
12. Bishop H. Noticing formulaic sequences: a problem of measuring the subjective. *LSO Working Papers in Linguistics*. 2004. № 4. P. 15–19. URL: <https://langsci.wiscweb.wisc.edu/wp-content/uploads/sites/1012/2019/01/LSOWP4.1-04-Bishop.pdf>.
13. Fitzpatrick T., Wray A. Breaking up is not so hard to do: individual differences in L2 memorization. *The Canadian Modern Language Review*. 2006. № 63(1). P. 35–56.
14. Bardovi-Harlig K. Conventional expressions as a pragmalinguistic resource: recognition and production of conventional expressions in L2 pragmatics. *Language Learning*. 2009. № 59(4). P. 755–795. DOI: 10.1111/j.1467-9922.2009.00525.x.

УДК 811.111:81'373.23'38

КОНОТАТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АНГЛОМОВНИХ ВТОРИННИХ ВЛАСНИХ НАЗВ: ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ

КОННОТАТИВНИЙ ПОТЕНЦИАЛ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ ВТОРИЧНЫХ ИМЕН СОБСТВЕННЫХ: ЛИНГВОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ

Дунаєвська О.В.,

orcid.org/0000-0002-0915-428X

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри іноземних мов

юридичного факультету

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Чаюк Т.А.,

orcid.org/0000-0001-5318-688X

кандидат філологічних наук,

викладач кафедри іноземних мов

юридичного факультету

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті висвітлено роль ономастичних одиниць як культурно специфічного коду в означуванні світу. Мета дослідження полягає у вивченні англомовних вторинних власних назв із позицій лінгвокультурології. Продемонстровано роль вторинних власних назв як маркерів історико-культурного і соціального змісту, що відбивається у широкій сфері їхнього функціонування в газетно-журнальному тексті. Зроблено висновок про те, що вторинні власні назви містять в собі систему оцінок і асоціацій і є ефективним засобом вивчення мовної свідомості представників лінгвокультурної спільноти.

Ключові слова: власні назви, вторинна номінація, конотація, лінгвокультурологія.

В статье освещается роль ономастических единиц как культурно специфического кода в означивании мира. Цель исследования заключается в изучении англоязычных вторичных имен собственных с позиций лингвокультурологии. Продемонстрировано, что роль вторичных имен собственных как маркеров историко-культурного

и социального содержания отражается в широкой сфере их функционирования в газетно-журнальном тексте. Сделан вывод о том, что англоязычные вторичные имена собственные содержат систему оценок и ассоциаций и являются эффективным средством изучения языкового сознания представителей лингвокультурного сообщества.

Ключевые слова: имена собственные, вторичная номинация, коннотация, лингвокультурология.

The article highlights the role of the onomastic units as a culturally specific code in reflecting the world. The aim of the article is to analyze the English-language secondary proper names from the standpoint of linguocultural studies. It has been shown that the role of secondary proper names as the markers of historical, cultural, and social features is reflected in their functioning in the newspaper text. It is concluded that English-language secondary proper names contain a system of evaluations and associations and comprise an effective means of studying the linguistic consciousness of representatives of a certain linguoculture.

Key words: proper names, secondary nomination, connotation, linguocultural studies.

Постановка проблеми. У мові відображені всі сторони життя людини, її соціальна життєва позиція, духовні переконання, національно-культурні особливості, її погляди на навколишню дійсність і на себе. Вочевидь, сприйняття світу є етно-специфічним: воно обумовлене особливостями національного менталітету і культури. Усвідомлення активної ролі національно-культурного чинника у пізнанні і осмисленні навколишньої дійсності та її відображенні в мові загостило інтерес вчених до дослідження національно-культурної картини світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У центрі уваги лінгвокультурології знаходиться студіювання мови як феномена культури, тобто складової частини культури і основного інструменту її засвоєння [7, с. 8], вмістилище досвіду народу і знань про світ, дзеркало національної культури, що відбиває усю «неповторність світоосмислення, світосприйняття і світооцінки конкретного етносу» [5, с. 122].

Про доцільність лінгвокультурології при дослідженні етнокультурного компоненту в семантичному просторі мови висловлюється М.Ф. Алефіренко. На його думку, мовні механізми інтеріоризації знань, думок і способів подання об'єктивної дійсності, випрацьовані людством в тій чи іншій етнокультурі, їх вербалізацію номінативними одиницями мови доцільно вивчати за допомогою застосування трихотомії «мова – пізнання – культура» [1, с. 107–108]. На думку О.О. Селіванової, перехід до антропоцентризму й пов'язана із цим експансія міждисциплінарності в лінгвістиці обумовлює її загальну методологічну культурологічну спрямованість [10, с. 279].

Актуальним у зв'язку з цим є вивчення ролі ономастичних одиниць як культурно специфічного коду в означуванні світу. У процесі функціонування онімів у лінгвокультурному просторі реалізуються національно-культурні співзначення англомовних лексичних одиниць, які являють для нашого дослідження особливий інтерес. Породження мовними одиницями культурних

конотацій здійснюється в результаті інтерпретативної діяльності людини, обумовленої особливостями її світосприйняття.

Отже, актуальність цієї наукової розвідки визначається необхідністю дослідження семантики вторинних власних назв (ВН) із позицій лінгвокультурологічного підходу. Для сучасної англістики значимість більш поглибленого осмислення семантизації лінгвокультурних ознак носіїв мови зумовлена потребою виявлення особливостей функціонування вторинних ВН у реальних умовах спілкування.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у вивченні специфіки англомовних вторинних ВН із позицій лінгвокультурології. Для реалізації поставленої мети були окреслені наступні завдання: виявити англомовні вторинні ВН, які породжують етнокультурні конотації, зафіксовані в лексикографічних джерелах, і розглянути специфіку їх функціонування в корпусі газетно-публіцистичних текстів американських видань.

Об'єктом дослідження є лінгвокультурно марковані вторинні ВН, що функціонують в англійській мові. Особливості прояву конотативного потенціалу зазначених ономастичних одиниць становлять предмет дослідження. Корпус дослідження становлять контекстуальні вживання вторинних ВН в газетно-публіцистичних текстах американських видань.

Виклад основного матеріалу. Дослідження ВН привертає увагу багатьох дослідників, проте віднесення аналізованих вторинних ВН до розряду апелятивної лексики є дискусійним. Незважаючи на колосальний інтерес лінгвістів до вивчення семантики ВН, ця проблематика є недостатньо розробленою.

У ряді робіт вторинні ВН досліджуються як алюзивні ВН [3; 8; 9; 11 та інші]. У цих роботах докладно описані здатності ВН функціонувати у ролі одиниць, які відсилають до фонових знань носіїв мови та культури. Отже, потребує уточнення статус ВН, що бере участь у процесах

вторинної номінації, зокрема їхній потенціал вираження національно-культурних конотацій.

Як відомо, універсальним, базовим кодом для репрезентації знань про світ і передачі культурних смислів є вербальний. Виходячи з того, що мова і культура невіддільні в реально-історичному функціонуванні, одиниці мови «виявляються включеними в систему будь-якого культурного коду, в якій вони наділяються особливими значеннями» [2, с. 33]. Співвіднесення мовної одиниці з кодом культури передбачає асоціативне переосмислення семантики такої одиниці в категоріях певної лінгвокультури.

Вторинна семіотизація номінативних одиниць зумовлена національно-культурною специфікою мовної свідомості і здійснюється в категоріях певної культури. Іншими словами, культура «накидає» на навколишній світ певну «сітку», яка членує, категоризує, структурує й оцінює його [6, с. 297]. Така «сітка» або система координат, за допомогою якої встановлюються і потім зберігаються в нашій свідомості еталони культури, отримала назву культурного коду. Дослідники визначають культурний код як вторинну знакову систему, що використовує різні матеріальні і формальні засоби для кодування одного і того самого культурного смислу [1, с. 117; 4, с. 170].

Для успішної комунікативної взаємодії представники лінгвокультурної спільноти повинні володіти певними знаннями для «декодування» повідомлень, «правилами «прочитання» знаків, які обумовлені тією чи іншою культурою, а також компетенції в галузі культури інтерпретатора» [2, с. 7].

Коди культури є носіями культурних смислів, вони охоплюють «основні координати моделі світу» [2, с. 171] та співвідносяться з архетипними уявленнями людини [1, с. 160].

У центрі нашої уваги знаходиться один із аспектів дослідження кодів культури, а саме національно-культурно обумовлені можливості перенесення елементів цього коду на інші денотативні області. Досліджувані нами вторинні ВН, що кодують культурні смисли, є одиницями ономастичного коду культури.

Переосмислення денотативного значення вторинних ВН мотивоване їхньою внутрішньою формою, яка розкривається в етнокультурному контексті і врахуванні глибинних структур національної мовної свідомості. Інтерпретація конотативних значень можлива тільки в рамках певної концептуальної системи при співвіднесенні з культурними *установками свідомості представників* конкретної лінгвокультурної спільноти.

Ономастична система тісно вплетена в контекст культури: вона є засобом репрезентації національно-культурних особливостей лінгвокультурної спільноти. Ономастична лексика має особливий статус у системі мови і характеризується складністю і багатогранністю. В центрі уваги дослідників ономастики виділяються питання, що стосуються особливостей семантики ВН. Вони функціонують у творах (як літературних, так і телевізійних, кінематографічних тощо) і є надзвичайно важливою ділянкою ономастичного простору, особливим класом назв, в якому містяться і вигадані, і реальні імена персонажів та героїв. Дослідження семантики вторинних ВН із позицій лінгвокультурології дає змогу з'ясувати їхню національно-культурну специфіку, виявити особливості конотативного потенціалу.

Вищесказане переконує нас у необхідності розгляду цієї групи онімів у рамках лінгвістичних досліджень. Це є цілком перспективним не тільки в силу унікальності ономастичної системи мови, але й ономастичного художнього простору.

Як узагальнення результатів аналізу висловлених різними дослідниками думок щодо особливостей цієї ономастичної категорії, П. Флоренський сформулював наступні сутнісні ознаки художніх ВН:

1. Художні ВН є денотативно співвіднесеними не з реальними людьми та об'єктами реального світу, а зі створеними автором образами.

2. У процесі розвитку сюжету і ускладнення особистості персонажа відбувається накопичення ознак предметного значення, ускладнення семантики художньої ВН і формування художнього образу.

3. Художні ВН детерміновані мовою і ономастичним простором. Вони вторинні відносно до первинних ВН і створюються на основі існуючих ономастичних моделей і діючих норм мовного вживання.

4. Крім номінативної, художні ВН виконують характеризуючу та стилістичну функції.

5. Художні ВН національно-специфічні, детерміновані культурою і являють собою «певні фокуси соціальної енергії» [12, с. 477].

Під час дослідження англійських вторинних ВН, що позначені національно-культурними конотаціями, нами були виявлені наступні групи:

1) Персонаж художнього твору (роману, п'єси, поеми, оповідання тощо):

А) антропонім

Perry Mason (герой детективних романів Е. Гарднера). Конотація вторинної ВН: талановитий адвокат і детектив:

And if that isn't enough of a **Perry Mason** moment, listen up. The defense is granted a rare gift. The judge allows them to stand up in open court, in front of the jury, and not only proclaim Mike Mead's innocence, they get to point their finger at the man they say is the real killer (20/20, 14.06.06).

Babbitt (герой однойменного роману С. Льюїса, неосвічений агент із торгівлі нерухомістю, який веде нудний спосіб життя у провінційному містечку і цікавиться тільки матеріальними цінностями). Конотація вторинної ВН: середній американський буржуа, бездуховна особа:

Babbit's move is the latest maneuver in a battle over public and private livestock management (Denver Post, 03.12.07).

Pollyanna (ім'я життєрадісної героїні однойменного роману для дітей Е.Х. Портер). Конотація вторинної ВН: невиправний оптиміст, наївна оптимістична людина, що зберігає надмірну життєрадісність у здавалося б безнадійних ситуаціях:

*For the record, Hatzius is no Wall Street **Pollyanna**. He was widely praised for his bearish forecasts leading up to the financial crisis of 2008 (Newsweek Global 15.11.13)*

Б) Зооним – White Rabbit (кролик у творі "Alice's Adventures in Wonderland") Л. Керола. Конотація вторинної ВН: людина, яка завжди поспішає, боїться запізнитися і постійно дивиться на годинник: *actress and writer, and I felt like the White Rabbit, just trying to keep up! (2012)*.

В) рекламний образ

Betty Crocker (рекламний образ жінки-домогосподарки, створений американською компанією Washburn Crosby Company) Конотація вторинної ВН: жінка, яка вміє майстерно випікати: *If you're not Betty Crocker, one of these inspired-and simple – treats may be just the thing (2001)*.

2. Персонаж кінофільму / телесеріалу

Citizen Kane (багатій у однойменному фільмі, власник газети, що страждає на манію величі). Конотація вторинної ВН: багатій, мільйонер із психічними порушеннями:

*But he is also a borderline robot with no capacity for empathy. Zuckerberg is meant to be a **Citizen Kane** figure. As he gets more successful, he betrays those closest to him and ends up with like, zero Facebook friends; which is unfair to the real guy by many accounts and more important frustrating, if you want any deeper insights into him (CBS News Sunday Morning, 26.09.10).*

3. Персонаж телевізійного шоу

Archie Bunker (персонаж американського телевізійного комедійного шоу "All in the Family").

Конотація вторинної ВН: не толерантна людина, расист:

*They're also incredible snobs, so they look down on Donald Trump even though he's rich because they think he's trashy rich. Like **Archie Bunker** who suddenly got 11 billion dollars (Washington Times, 17.01.16).*

4. Персонаж мультфільмів / коміксів

Bugs Bunny (герой мультфільмів, створених студією Warner Brothers, винахідливий кролик). Конотація вторинної ВН – людина з великими передніми зубами; Elmer Fudd (герой серії мультіплікаційних фільмів, який безуспішно полює на зайців). Конотація вторинної ВН – незграбний, невмілий мисливець або стрілок;

Don Corleone, Godfather – людина, що має абсолютну владу і вплив у певній сфері; Конотація вторинної ВН – глава злочинного клану або організації.

*Nothing underlines the point more than those times when the Blues played Chicago with Brian Sutter behind the Blackhawks' bench and Mike Keenan anchoring the Blues. It was like **Bugs Bunny** had the shotgun and Elmer Fudd was eating carrots. It was Don Corleone making an offer that could easily be refused (St Louis Post Dispatch, 04.05.13).*

Superman (герой однойменних коміксів, супергерой, у якого перевтілюється скромний журналіст на ім'я Кларк Кент). Конотація вторинної ВН – людина, що здійснює сміливі вчинки задля спасіння когось; людина, яка *перевтілюється; людина, що володіє надприродними здібностями.*

*We already know that the new Captain America book is going to take Steve on a tour across the US – how very **Superman** of him! - to see what the average citizen thinks of Captain America in the wake of Secret Empire (Gizmodo, 27.09.17)*

Captain Marvel (персонаж американських коміксів про супергероя, що володіє неймовірними здібностями: мудрістю Соломона, силою Геркулеса, тощо). Конотація вторинної ВН – людина з надприродними здібностями:

*He was **Captain Marvel**, Superman, and Hannibal riding an elephant into battle. A pat on the head from this swashbuckler would be enough for most pre-TV preschoolers, but it got better, much better (The Virginia Quarterly Review, 1996).*

Lord Jim (герой однойменного роману Дж. Конрада, який втік з тонучого корабля і не надав допомоги людям). Конотація вторинної ВН – людина, охоплена докорами сумління:

Mickey Owen, the Dodger catcher who lost a World Series game by letting a third strike get away, but Sheed adds this note: Owen later " fled to the

*Mexican League as befitted a man living out his life on the run from disgrace, baseball's **Lord Jim*** (USA Today, 07.09.1993).

Отже, здатність вторинних ВН викликати певний набір асоціацій і оцінок в контексті їхнього функціонування в газетно-журнальному тексті забезпечуються загальновідомістю даних номінативних одиниць для більшості представників лінгвокультурної спільноти, їхньою актуальністю для носіїв мови. Тож трансляція культурних смислів здійснюється ВН при реалізації їх багатого конотативного потенціалу в процесах вторинної номінації.

Висновки. Таким чином, вторинні ВН виступають у ролі маркерів історико-культурного і соціального змісту, що відбивається у широкій сфері їхнього функціонування в газетно-журнальному тексті. Конотовані вторинні ВН містять в собі систему оцінок і асоціацій і є ефективним засобом вивчення мовної свідомості представників лінгвокультурної спільноти. Відтак, застосований у даній розвідці лінгвокультурний підхід до дослідження вторинної номінації, в основі якого лежить принцип антропоцентричності, дозволяє найбільш повно розглянути особливості дії механізмів, що забезпечують концептуалізацію і категоризацію дійсності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алефиренко Н. Ф. Лингвокультурология. Ценностно-смысловое пространство языка : учебное пособие : 2-е изд. Москва : Флинта : Наука, 2012. 282 с.
2. Гудков Д. Б. М. Л. Ковшова Телесный код русской культуры : материалы к словарю. Москва : Гнозис, 2007. 285 с.
3. Захарова М. А. Семантика и функционирование аллюзивных имен собственных : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Самара, 2004. 18 с.
4. Ковшова М. Л. Лингвокультурологический метод во фразеологии : коды культуры. Москва : УРСС, 2012. 456 с.
5. Корнилов О. А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов : учебное пособие : 3-е изд. испр. Москва : КДУ, 2011. 350 с.
6. Красных В. В. «Свой» среди «чужих»: миф или реальность? Москва : Гнозис, 2003. 375 с.
7. Маслова В. А. Лингвокультурология : учебное пособие для студентов вузов. Москва : Академия, 2001. 202 с.
8. Наумова Т. М. Аллюзивные антропонимы в британской концептосфере : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Нижний Новгород, 2011. 24 с.
9. Рубцова Е. Ю. Прагматическое содержание антропонимов : на материале русского и английского языков : автореф. дис. ... канд. филол. наук. Ростов-на-Дону, 2006. 21 с.
10. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 711 с.
11. Сніховська І. Е. Аллюзивні власні назви в англomовному газетно-журнальному тексті. *Науковий вісник Чернівецького національного університету*. 2007. Вип. 341. С. 78-83.
12. Флоренский П. А. Имена : сборник ; сост. вступ. ст. и примеч. С. Филоненко. Москва ; Харьков : ЭКСМО-Пресс : Фолио, 1998. 909 с.